

„*Czechische Revue*“ a dra Peroutky „*Myšlenky o antice*“ —
Fr. S. Procházkův „*Semenec*“: satira nebo hrubost? Slovo o celé
naší literární satirě veršové — *Poměry ve čtvrté třídě České
akademie a projev p. J. S. Macharův. Členství p. Hilbertovo*

Leží přede mnou první dva sešity nové, německy psané revue české, *Czechische Revue*. Není třeba mařit čas výkladem, jak jest nám třeba časopiseckého podniku většího stylu, který by dovedl podávat ve vyšším celkovém osvětlení, pod větším zorným úhlem přehled našich snah kulturních a uměleckých, zasvěcovati cizinu do vlastní naší myšlenky, uváděti ji do naší duchové i kulturní dílny. Není potřebí také vykládati, že profesor Kraus svojí vědeckou minulostí jest povoláným redaktorem takové revue, obracející se v první řadě k německému učenckému a literárnímu světu.

Ale prohléžte první dva sešity nemohu se ubrániti jakémusi zklamání: úroveň největší většiny článků není té výše, které by měla býti. Místo vyššího synthetického hlediska kulturní a národní filosofie nalezám mnoho článků prostě popisných a referentských, bez vlastních kritických perspektiv. Čekal jsem, že vylóží se zde náš poměr k modernímu evropskému světu, k vlastním problémům moderní evropské kultury, náš vztah k velikému soudobému dramatu myšlenkovému — ale není po něčem takovém v prvních dvou číslech hrubě ani potuchy. Většinou ne mnohem víc než novinářské kronikaření a referování bez vlastní ideové inspirace, bez vlastního myšlenkového kvasu.

Nejvýše z článků prvních dvou sešitů stojí docenta Em. Peroutky „*Myšlenky o antice*“; zde přibližuje se revue úrovni, kterou mám na mysli, úrovni opravdové psychologie kulturní a umělecké. Článek má svoje pevné ideové stanovisko a chce přiměti i naši literární, uměleckou a filosofickou veřejnost, aby zaujaly určité stanovisko k tomu velikému problému myšlenkovému a kulturnímu, který se chrání pod jménem antiky. Autor charakterisuje velmi jemně hellenského ducha, ukazuje různé směry a typy duchové, které se kryjí za tímto jménem (homérickou, životu přitakávající víru v tento svět jako výraz řeckého aristokratismu, i odpor proti ní ve snahách orfických a mystických, i v protichůdných jim bojích jónských filosofů o myšlenkovou jasnost a metodičnost), ale zároveň i vyšší společné rysy, které jednotí celého řeckého ducha: přitakávání smyslům, odpor k askesí. Dobře cítí autor i to, co dluhujeme řeckému duchu: *myšlenkové formy, metody*... jimi pracujeme do dneška.

Bylo by zajímavé po těchto stránkách rozebrat poměr dnešní literatury a dnešního umění k antice. Proč ku příkladu v moderním divadle *Ibsenem* zvířel definitivně útvar antického dramatu se svojí formovou vázaností, logickou soustředě-

ností? Proto, že byl nejlepším, neekonomičtější nástrojem právě moderní psychologie. A jak moderní věčný pathos, smysl nutnosti a řádu, souvisí s pathosem antickým?

A řada otázek z umění výtvarných. Co dala ku příkladu antika Rodinovi? A kolik dala Maillolovi a jiným novoklasikům a kolik od ní ještě čekají pro obrodu moderního výtvarného umění? Proč pojem umělecké vázanosti, uměleckého zákona, tvárné inspirace a stylu oživuje znova v dnešních umělcích výtvarných i literárních?

Pan autor má pravdu, nepokládá-li antiku za mrtvou. Antika žije dnes v nejlepších snahách mladé generace víc a živěji, než tuší běžný pohled a názor. Působí hlavně hlouběji a věcněji, než působila za Winckelmanna, Canovy nebo Thorwaldsena: jsou to hlubší ohnivější instinkty, na něž doléhá a jež osvobozuje. Vede a vychovává dnešní umělce k tajemství, o které jí neobelstily věky pozdější, k tajemství jí vlastnímu, k tajemství opravdové hutné velikosti, vedle níž mnohá velikost pozdější jeví se malou, planou, vyšumělou. Antika učí dnes umělce znova cítit a naplňovat Zákon — ne vnějškové odvozené regule — ale vnitřní tvůrčí organickou plnost, zvučící rytmické jádro světa i duše: odpoutává inspiraci hlubších, podsvětých tvárných sil, jímá, rozšiřuje i upevňuje duši velikým smyslem nutnosti. Antika jest stále, a více, než se tuší, a právě nejlepším moderním lidem, velkou zasvětitelkou, velikým mystagogem.

Satira, zvláště literární satira veršem, stala se u nás v posledních letech pustou módou, sportem, nebo ještě hůře, nástrojem vši soukromé mstivosti a zbabělosti. Byla hýčkána farizejsky kdekým, a proto zvrhla se v tu pustotu, která otevře snad dnes oči alespoň několika lepším lidem mezi námi. Přírozeně: každý rád si dodá aplombu volného ducha, hrdého mstitele křivd, soudece doby, superiorního skeptika a ironika — a zde je k tomu tak laciná, tak úžasně laciná příležitost. Jak je to lehké, přehodit si lví hřívu přes hlavu a děsit napodobeným lvím řevem... Herecké umění z předměstské arény na to stačí. A proto každý skoro tleskal literární satirě — nepsal-li jí již náhodou sám. Že se pod její maskou tropily ničemnosti, viděl leckdo, ale byl dosti chytrý, aby toho nepověděl: znamenalo to vydati se opovržení „silných“, kterým bylo něco takového jako noblesa srdce, takt a vkus sentimentální bagatelou, pro niž měli jen útrpný úsměv. A tak došli jsme tam, kde jsme dnes. Stalo se, co se stane vždycky, když se dobré myšlenky zmocní měkké hlavy a prázdná, surová srdce: jest těžko povědět, kolik bezduchosti, malichernosti, hrubosti a klepaření plaví se dnes pod touto moderní vlajkou.

Satira — ano, satira může býti krásným a vysokým básnickým genrem, ale za jedné podmínky: že jí píše duše opravdu *básnická*, opravdu *veliká*, duše trpící malostí doby, duše zrozená pro uctívání a zbožňování a podvedená o toto své nejčistší právo. Kde není tohoto tragického pozadí, tam všude zvrhuje se satira buď v pouhou literární virtuositu nebo v zákeřnou zbraň osobní mstivosti. Veliká satira jest vždycky podmíněna jedním: aby satirik viděl čistěji a hlouběji, než vidí jeho doba; aby viděl zárodky budoucnosti utištěné pod mrtvými troskami dneška a včerejška; aby cítil vášnivý odpor k té kompaktní majoritě, která leží jako líná žába na prameni živé vody a ucpává jej. To byla sama inspirace každé veliké,

opravdové satiry, satiry Huttenovy jako Heinovy, Byronovy jako Wildovy, Helloovy jako Goethovy. Každá významná satira byla v tomto smyslu *principová*; nešlo jí o osoby, šlo jí o věc, a šlo-li o osoby, tož jen jako o nositele idejí, principů, útvarů. Taková satira byla rytmická: byla dobrým bojem za svatou věc poesie proti Filištínovi, byla bojovou formou lásky a nadšení blouznivého srdce, mstou nad rouhači a popěrači. Taková satira je kladná a tvůrčí.

Takovou satiru poznáte nejlépe po tom, že, čtete-li ji třebaš po desetiletích a staletích, rozumíte jí naráz, bez komentářů, třebaš osoby a události, které jí vyvolaly, již dávno jsou zapomenuty. Plyne to z toho, že z časného dovedla vyjmout *věcné, všelidské* jádro, že jest skrz naskrz *typická*. Abych uvedl příklad z naší literatury: nemusíte znát časový motiv Nerudovy satiry „Panno-panna“ (dramaturgickou činnost Bozděchovu), abyste jí docela a úplně rozuměli. Okouzili vás svým rozmarem, svým humorem, svojí nádhernou vervou, typičností a zákonitostí svojí formy. A totéž platí o Heinovi nebo o Gogolovi, o Goethovi nebo o Swiftovi — naopak: historický a literární komentář mně tu vždycky *vadil a překážel: tak nic* nezáleží tu na osobách, *tak* všecko časné a empirické jest přeloženo do vyšší básnické sféry, jest vyřešeno v tvar a styl. A bych sestoupil níže: vezměte číslo „Simplicissima“ ku příkladu — nemusíte číst denní listy, znát materiál, který dal podnět satirikovi, a rozumíte zpravidla všemu. Neboť stojíte tu před satirou opravdu bojovou, která má svoje principové ideové fronty: proti césarismu, proti klerikalismu, pruderii, oficiosnímu umění atd., před satirou, která chce býti *uměním*, a ví, že může být uměním jen za cenu typičnosti, zákonitosti, stylisace.

Vezměte naproti tomu většinu české satiry literární. Nechodíte-li náhodou do literárních kaváren a klepáren, nemetete-li denně prach některé literární promenády, byli-li jste na cestách měsíc nebo dva, sázím se, že neporozumíte dobré polovině nově narozené satiry: tak vězí v osobním klepařství, tak nedorůstá umělecké typičnosti. Vyšlo několik knížek literární satiry. Jsem literátem z profese a přiznávám se, že jsou v nich čísla, která mně nejsou jasna: neznám „aféry“, na niž narážejí, a všechna jejich hodnota „myslitelská“ i „básnická“ vyčerpává se právě tou „aférou“.¹ Většina těchto satir jest psána přímo pro plaisir kliky nebo určitého hospodského stolu, a všecko, oč tu jde, jest jen to: vystříknouti urážku po nenáviděném člověkoví, který stojí mimo takovou společnost.

Tam bojovník za velkou a dobrou při — zde žoldák ze sportu nebo z profese ve službě svého hospodského stolu nebo svojí malicherné mstivě osobičky.

A víc ještě: do satirického verše uteklo se u nás všecko, čeho nesnese próza, na co jest próza příliš čestná, jasná, otevřená. Do narážkového pološera veršového dají se ukrýt všechny insinuace, všechny perfidnosti, všecko klepaření, každá pomluva, každá urážka. Kdybys napsal to prózou, musil bys za to stát; kdybys napsal *kritiku*, musil bys za ni odpovídat. Ale za satiru? Zde můžeš povolit bez rozpaků všem svým choutkám; nikdo tě nemůže volat k zodpovědnosti. Jsí přece básníkem, a rým chytaný pitvornou clownovskou honbou napovídá, že věc nesmí se brát doslova, že jde o elementy básnické iluze. Proto: jen beze strachu ulev všem přáním svého

1 - Tak ku příkladu hned epigram „In memoriam“ ze sbírky „Semeneč“ otištěný níže.

ušlechtilého srdce. Chceš ku příkladu beztrestně urazit dámu, protože se domníváš, že zkrfízila nějaký plán tvého nejsoukromějšího života — povol jen beze strachu svojí žádosti, změň třeba jen pro jistotu, aby se ti nemohlo soudně na krk, jedno písmeno jejího jména a buď kliden: najdou se lidé, najde se ohromná většina, která v tvoji zbabělosti uvidí heroismus. Jsme přece v Čechách nebo na Moravě, kde jsou tak jemně a bolestně vypracována všechna kriteria duševního života! A žijeme v době liberálně-pokrokové, kde se tak vášnivě hájí volnost umění a tvorby. (Že tu jde ne o volnost tvorby, nýbrž o volnost *urážky* — pah, jaká lapalie a kdo si bude přetěžovat hlavu takovými subtilnostmi!) Jsou sice statisíce lidí, jimž táž liberálně-pokroková společnost nedá ani tolik volného vzduchu do hrudi, aby mohli vykřiknout svoje nejvnitřnější přesvědčení, svoji bídu hodinu před smrtí — ale to nesmí mást ani tebe, literárního nadčlověka a naivního spontánního Genia z boží milosti, ani ji: *tohě* musí dát všechnu volnost, volnost i k úplně *zvůli*, i k *zvůli* urážet volně kohokoliv!

A tak jsme došli k tomu, že veršová satira jest nejbezpečnější a nejpohodlnější maskou zbabělosti: za ní ukryt vypadá v dnešním našem panmuflismu, v žalostném zesurování všeho citu a vši noblesy každý malicherný mstivce a zákeřník jako rek. Hájí se každý, tleská se každému, neboť skoro celý veřejný a novinový život český jest dnes jen honbou za plaisirem, za sensací, za draždídem a lehtadlem, za tím, co by otupilo a přeneslo přes nudu a bídu chvíle, a dik má zabezpečen každý, kdo je přinášá, a čím brutálnější, čím vulgárnější, čím lacinější a přístupnější draždídem, tím je dik větší, tím je potlesk obecnější — — —

Na prahu moderní literární satiry české jako iniciátor genu stojí p. Dyk svými nedávno sebranými *Satirami a sarkasmy*. Je tam sice dost a dost malicherně osobního a klevetivého, dost věcí nedomyšlených nebo myšlených a vyslovených banálně, jsou tam i věci žalostně nevtipné a bezduché (ku příkladu napoleonská scéna), často schází i tragický poměr k láteč, i typické umělecké hodnocení a vlastní stylistický umělecký čin — ale přesto a s těmito nedostatky má sbírka přece literární kvality, kterých ani zdaleka nedostupují četní následovníci.

Kam až se dnes v tomto směru kleslo, toho dokladem buď anonymní sbírečka epigramů, *Semeneč*: pochybuji, že lze jíti ještě níže v hrubosti a nevkusu.

Abyste se nezdálo, že pomlouvám, opisují sem prostě toto číslo:

In memoriam
Také jakýs Mrazík
vypláz na nás jazyk
pomazaný theerem —
my mu na něj

Stačí, že ano? To je literární satira česká z Anno Domini 1906. A *representativná* satira, prosím: tyto málo čisté stopy vedou totiž rovnou do — „Zvonu“, orgánu našich literárních tory, našich akademiků: *tam* byla tištěna největší část této ubožácké knížky. Tedy epigramy pro zábavu stolové společnosti, literární kliky. . . a člověk s trochou fantasmie vymaluje si bez obtíží, jaký vtíp, duch, tón vládne ve společnosti, v níž vzniká, v níž *může* vzniknouti taková literární surovost (neboť

čím jiným jest to?). Za tulo neurvalost jsou zodpovědní *všichni* jako spoluvinníci, podporovatelé a přechovávači, a knížka p. Procházka bude jednou svědkem, před jehož zahanbující řeči zardí se mnohý z nich.

Autor, kterému stud, soudíc alespoň po obsahu, jest čímsi neznámým, zastyděl se přece, když měl knížku podepsat: *vyšla anonymně*. . . Jest tedy třeba napomoci jeho opozdění a dodatečné stydlivosti a říci, že autorem je p. Fr. S. Procházka, veršovec (básník nelze říci) „Jazyka“, různých „Písniček“, naposledy „Hradčanských“ a „Krále Ječmínka“. Jest to důležité z věcných příčin: nikoho nenávídí statečně anonymní p. Procházka víc než essayistů a kritiků, hlavně kritiků, kterým dostalo se kdy problematické etí, že jim redakce položila na stolek některou publikaci p. Procházkovu a zeptala se jich, co si o ní myslí, a oni byli tak pošetilí a zodpověděli tuto otázku po nejlepším svém svědomí. Těch pronásleduje s intransigentní nenávistí hokynáře, kterému by někdo pokoušel se kazit živnost. To jsou žízaly, které slintají pod květinou (p. Procházka a — květina! jest to dost poetické, dost vznešené?), to jsou psi, kteří štěkají za poutníkem do Svaté země (p. Procházka jako poutník do Svaté země na velbloudím hřbetě — jest to dost vznešené? Nevím, rozhodně však vypůjčené z Dostojevského, který měl k této vysoké obři metafoře trochu jiné právo než maličký p. Procházka).

A jiné líbeznosti. Neboť slovník p. Procházkův jest bohatý a široký, a jeho bohatýrská duše vypouští i vypouští všecko: před ničím se neuzavře, nezná vrtošivých rozpaků o slovo, analogie z říše velmi nevonné jest vždycky po ruce. Inu, heros. Hněv Achillův jest vedle hněvu takového poškozeného maloživnostníka literárního boufkou ve sklenici vody proti přírodnímu orkánu.

Stará moudrost radí rozhněvali si raději deset lvů než jednoho křečka. A já bych dodal: raději poštví na sebe všechny krále a císaře světa, nežli řekni kritikou pravdu o rýmování českého básníka x—1. řádu. A byť uplynulo od té doby osm, byť deset, byť třicet let — český literární maloživnostník nezapomíná. Zapomíná, odpouští rek — ale trpaslík jest právě proto trpaslíkem, že nezapomíná, literární hokynář proto hokynářem, že neodpouští. Nezapomíná na ohrožený kráček, ani když se podvodně vyšvihl na velbloudí hřbet a tváří se jako poutník do Svaté země — ze zplagané operety. Vyšvihl se tam jen proto, aby mohl pohodlněji prskat po nepohodlných sobě lidech. Trpaslík trpaslíkem vždy a všude, i na velbloudím hřbetě. A víc: tam jest jeho trpasličkost teprve jak náleží patrná a zřejmá.

„Čas“ ze 14. prosince přinesl pěkný projev Macharův proti literárnímu odboru čtvrté třídy České akademie. Macharovi, ačkoliv knihy svojí k soutěži nepřihlásil, byla udělena třetí cena za sbírku básnickou „Vteřiny“. Básník ji odmítl: neuznává akademiků za soudce svojí literární tvorby a s prostou hrdoostí neuznává ani svojí sbírky za hodné zvláštního pozoru. V tom jest tolik mužné noblesy, že může býti lekcí skoro celé literární obci české a zvláště těm akademikům, kteří zadávají již sbírky netištěné a vymáhají na ně ceny. Nemám ovšem ilusí, že by vystoupením Macharovým zhořkla letošní vánoční nadílka obdarovaným. Nikoliv, ti páni jsou příliš otrlí. Ideální city rezervovali si jako sváteční šaty jen do svých veršů nebo

povídek; v běžném denním životě bývá takový idealisticky ušlechtilý veršovec vzorem praktického cynika.

Vedle toho charakterisoval Machar správným slovem řádění literárního odboru čtvrté třídy:

„Literární odbor čtvrté třídy České akademie stal se jakousi obroční uzavřenou společností, která v dojemně pravidelném turnu dělí velké ceny mezi sebou, prostřední ceny dává svým pretoriánům a posledními cenami jako na posměch pohlavkuje všechny ty kulturní činy mladé generace, která nerostla s nimi a nerostla z nich.“

Machar neříká tu ovšem nic nového: ví a cítí se to všeobecně již dlouho, jenže jedni z pýchy, druzí z opatrnickví mlčí a mlčí. Horší, přímo beznadějně jest však zamyslet se o nápravě. Machar, zdá se, očekává ji od literátů samých. V tom se tuším klame. Jak dnes věci v Čechách stojí, není tvora cechovějšího, méně přístupného každému lepšímu hnutí mysli a srdce, myšlence opravdu volné a svobodné, soudu opravdu spravedlivému a velikodušnému, než jest průměrný a běžný český literát. Jest sice v Čechách a na Moravě hrstka lidí, kteří mají svůj literární charakter, svoji myšlenku a přesvědčení, ale ti žijí klášternicky, roztroušeni, oddáni svému snu a svému dílu a nestarají se o žádnou literární politiku, ani v dobrém ani ve zlém smyslu slova. Ale kdyby se i starali, nepomohlo by jim to mnoho. Neboť literární řemeslníci a živnostníci sešikovali se zatím již v tlupy, v cechy, v korporace, spolky, družiny, hospodské a kavárny stoly, vykořisťují literaturu jako těžařská společenstva s úplným obchodním racionalismem, zorganizovali si listy, založili strany a stranečky (rozuměj obchodní, kde jest nějaká ta rozmoklá a opršlá literární „idea“ dobrá jen k dekoraci firmy a jako štít na dům), podrobili si denní tisk a chrlí do národa z moderních velelisů spousty papíru potišťeného literaturou vlastní výroby s ochrannou značkou buď „Máj“ nebo „Zvon“, „Kruh“ nebo „Akademie“.

Dnes přicházejí v české literatuře ke slovu kvality kupecké chytrosti a vojenské subordinace. Lépe než myšlenka poslouží ti rozhodně ohebná záda a lépe než talent dobré bezohledné lokty a vykřičený, drzý hlas; učelivá poslušnost jest lepší než básnická inventivnost; kvantita cení se výš než kvalita; a hodnotí-li se již nejvyššími měřítky, cení se píle a všechny mechanické obratnosti tisíckrát výše než vlastní tvůrčí čin a básnický a umělecký charakter.

Literárních duší opravdově volných, které by dovedly ocenit snahu, charakter, sen, myšlenku, dílo někoho z jiného tábora, skoro není. Není volných lidí, jsou jen straníci, jichž avancement jest podmíněno zaslepeností, spolehlivostí a neurvalostí proti odpůrcům. . . a těmi jsou, rozuměj, v první řadě lidé stojící o samolé mimo tábory, hospodské stoly, pívni, kartářské, kuželkářské, kulečnickové a jiné literární instituce. Zde jest hrdinství stejně výnosné jako pohodlné, neboť takoví lidé nejsou kryti žádnou společností, žádným cechem.

Není dnes již skoro bojovníků — jsou jen žoldněři ve službách táborů a táborků.

A všude jedna snaha: asekurace prostředností. Odtud život v houfech: malá zvěr se sdružuje. Jak z tohoto literátstva má vzejít náprava, není mně jasno, leda by se stal zázrak. Zatím naplňuje se tu jen zákon prosté a jasné spravedlnosti, že národ má literáty a literaturu, jakých zasluhuje, a literatura má akademii, s níž jsou si navzájem sebe hodny. — — —

Dopisujícím členem čtvrté třídy byl jmenován tentokrát také p. Jaroslav Hilbert. Byly listy, které to vykládaly jako úspěch nových literárních idejí a soudily z toho, že se Akademie modernisuje, že odhazuje literární předsudky. Nuže, jest třeba říci otevřeně a se vším důrazem, že výklad ten je docela křivý. Nebylo v Čechách dávno člověka, který by se tak málo exponoval za literární myšlenku a přesvědčení jako p. Hilbert a ovšem nejméně za myšlenku mladé literární generace. Nebylo v Čechách *literárního egoisty a arivisty* tak programového, jako jest p. Hilbert (užívám těch slov jako literárních termínů technických); dočknul-li se literárních myšlenek a idejí, bylo to jen, aby *reagoval* a velmi nepromyšleně a pohodlně reagoval proti literární generaci z let devadesátých; jeho vztah k *myšlenkovému* literárnímu světu byl vůbec posud skoro jen negativní. Tak ku př. když roku 1896 vystoupil s nepěkným šilháním po galerii proti volnosti literárního soudu i slova; nebo později, když proti psychologickému dramatu hlásal návrat k Victorovi Hugovi. (Aby se mně rozumělo: od Victora Huga můžeme se posud mnohému a mnohému učit v lyrice, v epice, v románě — ale ničemu, zhoła ničemu, opakují, v *dramatě*: zde jest lepenkově vnější, theatrální a kulisový, dekorační v nehorším smyslu slova; a hlásat dnes navazování na jeho drama jest reakcí ve zlém a špatném smyslu slova.)

Pan Hilbert jest literární talent, o tom není a nebylo pochyby. (Sporno jest jen, je-li i kulturním umělcem. Až posud užíval svého talentu daleko spíše k literární *zvůli*, k rozbití forem, než k naplňování uměleckého Zákona, a byl proto a jest proto podezřelý těm několika lidem v Čechách, kteří vědí, že není umělní a poesie mimo zákon a proti zákonu.) Ale vedle vlastního literárního talentu, který jest nepochybně Olympanům velmi lhostejný a víc, v hloubi duše asi i protivný i směšný, má p. Hilbert i řadu menších talentů, kterými se dovedl učiniti příjemným; tak vedle dobrého talentu literárního i velmi problematický talent veršovnícký, který obětavě štvál do nejgrotesknějších krkolomností při kterési slavnostní příležitosti. Tedy: pan Hilbert jest literární talent, ale žádný představitel mladé generace (a vůbec žádné generace — žádný člověk *representativní* ve smyslu Emersonově nebo Carlylově, neboť k tomu jest třeba oddané a věrné služby idejím); p. Hilbert naopak byl vždycky velmi povrchním, ale zato tím okázalejším reakcionářem proti generaci z let devadesátých, a sedí-li dnes v Akademii, sedí tam sám za sebe, jako *literární egoista* nejčistšího rázu.

Ostatně: člověk, který psal včera do „Moderní revue“ a dnes píše do „Zvonu“ — jaký *ten* může míti poměr k literární myšlence? Čím mu jest, čím mu *může* být?

Tedy: literární egoism — taková jest pravda o p. Hilbertovi; a žádná ideje, žádná nová generace, žádná modernisace Akademie!

V tom jest dnes síla a bude možná zítra slabost p. Hilbertova.

Proto nedovolím tu nic zahávat a křidovat.

16. 12. 1906.

Sebraná díla Richarda Dehmela a úvodní slovo k nim — „Tři sestry“ Čechova v Národním divadle

Leží přede mnou první dva svazky Sebraných spisů Dehmelových, obsahujících novou versi *Erlösungen* a *Aber die Liebe*, v krásném vydání Fischerově, jakési nevtřavé a samozřejmě distinkce, neprotivící se vážnosti a monumentalitě.

Dehmel vyvršuje dnešní německou lyriku alespoň v některém směru. Stefan George jest větší umělec-stylista, básník slova symfonicky přehodnoceného, symbolický visionář života ryze spirituálního a kontemplativního — Richard Dehmel jest větší *duch, vášnivější* duch, chei tím říci, zápasnější duch a typičtější představitel moderního vývoje napětí, dramatického boje o nové podklady života a umění. Stojí umělecko výše než Liliencron, jest umělecko daleko kladnější než tento veselý kumpán, který zůstal skoro zcela pouhým básnickým naturelem a jenž ani v nejlepších věcech nepodal mnohem víc než první básnickou *ébauche*, první skizzu lehynce nahozenou, a jehož význam jest skoro zcela umělecko negativní: význam reakce proti mrtvým šablonám a schematismu epigonské romantické a poklasické poesie německé. Dehmel stojí na vyšším stadiu umělecké tvorby asi v půli cesty mezi pouhým impresionismem a stylisujícím symbolismem — duch bijící se s životem jeho vlastními vývojovými zbraněmi, zápasící s ním a toužící urvatí z něho kladné hodnoty, pevné hodnoty nové ethiky, ethiky nezávazné a bez sankce, ethiky vývojové a činně intelektualistické.

Není náhodné, že Dehmel miluje tolik a tak upřímně *Maxe Klingera*: jsou mezi oběma hluboké vnitřní vztahy duchového příbuzenství. Jenže Dehmel jest živelnější, ohnivější, méně akademický než Klinger, jehož vlastní tvárné síly bývají zasypávány jakousi reflektivností z programu, jehož vlastní žhavé umělecké jádro bývá dušeno chladným popelem rozumové práce, abstraktní, vnějškové, odloučené od vlastního podsvětého tvůrčího aktu. Oběma jde, řekl bych, o ethickou organisaci nebo posvěcení osudu a hmoty — cosi, o co šlo také Goethovi, jenž byl ovšem k tomuto dílu nadán nekonečně bohatšími a žhavějšími instinkty a orgány — oba jsou vášnivými proživateli dnešního doufání i zoufání, oba pracují vlastními kulturními hodnotami dneška a z nich. Jenže umělecká potence Dehmelova jest celejší, silnější, zdravější, kde Klingerova trpí rozpolitostí a bývá vydána nebezpečím, zvětšovaným ještě mediem jeho tvorby.

Dávno *nemyslí* v německé poesii básník tak vášnivě, směle, přirozeně a cele jako Dehmel: jeho nejlepší verše, zdá se mně, jsou jen umělecko vyváženou boufkou myslivého aktu, jen básnickým zachycením jeho přízvuku, jeho prodloužením a umělečkým učením. Myslíli ovšem před Dehmelem a právě němečtí epigoni romantismu a klasicismu — ano, toto myšlení jest dokonce jejich smutné charakteristikou — ale pouze hlavou: ostatní básnický organismus se toho nezúčastnil. Nuže Dehmel, a v tom jest jeho vlastní básnický a umělecký význam, myslí po dlouhé době, řekl bych, *celým svým básnickým tělem*, celou svojí sensitivnou pletí horce, vášnivě a přirozeně, jako jiný dýchá. Dehmelova poesie není poesí hypertrofické hlavy na chudém, slabém nevyvinutém těle. V tom jest jeho vysoká básnická hodnota: tento člověk nevpisuje a nevkládá do svých veršů myšlenky ani